

ВПРОВАДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ В ЗВО НА ОСНОВІ СТАНДАРТІВ ESG-2015

Демченко Н. В.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

Протягом тривалого часу вважалося, що якість вищої освіти не потребує додаткових заходів і формальностей, вона є природною та існує апіорі, оскільки вища освіта – це елітна галузь, здатна до самоконтролю і забезпечення високого рівня освіти.

Однак на сьогодні є необхідність переглянути такі погляди на зазначену проблему.

З огляду на стрімкий розвиток процесів глобалізації ринків та загострення конкуренції на них найважливішого значення набуває проблема виживання у конкурентній боротьбі на ринку послуг у царині надання освітніх послуг вищих навчальних закладів (ВНЗ).

Тут треба, передусім, переглянути ставлення до самого поняття якості вищої освіти, оскільки вже зрозуміло, що незмінними при цьому не зможуть залишитись ні зміст, ні форма навчального процесу.

Основні причини посиленої уваги держави до створення та належного функціонування системи управління якістю (СУЯ) полягають у тому, що:

- Україна обрала стратегічний курс на інтеграцію у європейський та світовий політико-економічний простір;
- з'явилися нові для України види ВНЗ як, наприклад, приватні;
- виявились принципові відмінності в СУЯ у ВНЗ в Україні та за її межами;
- випускникам вітчизняних ВНЗ стало складно продовжувати навчання за кордоном чи отримати там відповідну роботу через неможливість порівняння результатів їх навчання з результатами навчання їх зарубіжних колег;
- викладачі ВНЗ були майже повністю позбавлені можливості брати участь у міжнародному розподілі праці;
- виявилась критеріальна несумісність застосовуваних в Україні та за кордоном СУЯ надання навчальних послуг.

Водночас, незважаючи на інколи суттєві відмінності прийнятих у різних державах моделей управління якістю надання навчальних послуг, в Європі позначився початок процесу зближення та уніфікації цих систем. Наслідком розвитку цього процесу стало створення Європейського простору вищої освіти, що забезпечило навчальну і трудову мобільність осіб, що навчаються, та викладачів у межах об'єднаної Європи, а згодом – і у світі.

У 2003 р. міністри освіти країн Болонського процесу попросили Європейську мережу забезпечення якості вищої освіти (ENQA) розробити узгоджений набір стандартів, процедур та рекомендацій для забезпечення якості вищої освіти.

Так з'явилися «Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» (European Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area – ESG), прийняті на конференції міністрів країн Болонського процесу в Бергені в 2005 р. та оновлені на конференції в Єревані в 2015 р.

Впровадження такої системи доцільно робити із залученням Європейських партнерів, які мають значний досвід у впровадженні внутрішньої системи забезпечення якості в університеті, а також, що головне у формуванні культури забезпечення якості в працівників закладу вищої освіти (ЗВО).

Самі заклади вищої освіти стають більш різноманітними за своїми місіями, способами надання освіти та співпраці, включаючи зростання інтернаціоналізації, цифрове навчання та нові форми надання освітніх послуг [Standards and Guidelines for Quality Assurance in the

European Higher Education Area (ESG). – К.: CS Ltd., 2015. – 32 p.].

«Стандарти і рекомендації», або ESG, складаються з 24 стандартів та мають 3-рівневу структуру:

- стандарти і рекомендації щодо внутрішнього забезпечення якості – «самооцінка» ЗВО;
- стандарти і рекомендації щодо зовнішнього забезпечення якості – як оцінювати ЗВО акредитаційній комісії;
- стандарти і рекомендації щодо агенцій із забезпечення якості – яким вимогам повинна відповідати акредитаційна комісія.

Найбільшу увагу на наш погляд, заслуговують такі складові.

1. Підтримка академічної доброчесності та запобігання проявам академічного шахрайства. Академічна доброчесність – важлива і невід’ємна складова системи забезпечення якості в університеті. Без системної підтримки академічної доброчесності та політики запобігання проявам академічного шахрайства (списуванню, плагіату, корупції) ефективне функціонування системи внутрішнього забезпечення якості освіти неможливе.

Підтримка академічної доброчесності в університеті потребує інституціоналізації, а саме: розробки і прийняття етичного кодексу або ж «кодексу честі», формування та роботи етичної комісії, прийняття нормативних документів для запобігання плагіату, списуванню, іншим формам академічного обману.

Важливо, щоб ці процеси не відбувалися суто формально, наприклад, розробка етичного кодексу ВНЗ повинна відбуватися за участі студентів і викладачів та враховувати їх інтереси, а процедура прийняття рішень етичною комісією повинна передбачати можливість захисту та апеляції.

2. Внутрішня синергія університету. Коли мова про внутрішньо університетські комунікації та розподіл повноважень всередині навчального закладу – часто можна спостерігати боротьбу за повноваження чи фінансування між факультетами і кафедрами.

У той час, як ефективна співпраця університету та його структурних підрозділів також впливає на внутрішнє забезпечення якості освіти. Те, що розглядається як перерозподіл обмежених ресурсів, може стати потужним ресурсом для розвитку за умов ефективної організації і налаштування системи повноважень та відповідальності разом із прозорим фінансуванням.

Наприклад, природничий та суспільствознавчий факультети можуть об’єднати зусилля при проведенні спільних досліджень або при поданні на проектне фінансування від міжнародних донорів. Кафедра англійської мови може налагодити ефективні курси для поліпшення рівня спеціалізованої професійної англійської при вивченні інженерії чи природничих наук.

3. Студентоцентризм. Студенти – важливі та впливові учасники академічного життя. Розвиток взаємоповаги у стосунках здобувача вищої освіти і викладача суттєво впливає на якість освіти і викладання в університеті. Зокрема, важливим є зворотній зв’язок під час оцінювання – коли студенти не просто отримують оцінки за виконані завдання, а й розуміють, чому саме такі оцінки, і з чого вони складаються (робота під час семінарів, лекцій, самостійна робота із джерелами, підсумковий тест тощо).

4. Самооцінка ЗВО. Забезпечення відповідності стандартам ESG 1.1 – 1.10 є своєрідним критичним оцінюванням закладом самого себе, своїх сильних і слабких сторін. Проте не завжди університет та адміністрація готові взяти до уваги цю інформацію як об’єктивні і неупереджені дані, на основі яких варто приймати рішення.

Часто критика сприймається як негативна реклама, яка ставить під загрозу існування самого навчального закладу.

5. Прийняття ЗВО до уваги інтересів стейкхолдерів при коригуванні набору освітніх

програм. Виходячи з даних Аналітичного звіту щодо впровадження систем якості у ЗВО [Впровадження локальних систем управління якістю в українських університетах : Аналітичний звіт / За заг. ред. Т. В. Фінікова, В. І. Терещука; Міжнарод. благод. Фонд «Міжнародний фонд досліджень освітньої політики». — К. : Таксон, 2018. — 88 с.] можна зауважити, що в першу чергу вивчаються думки адміністрації ВНЗ, викладачів ВНЗ, роботодавців, дещо меншою мірою вивчаються думки інших стейкхолдерів (рис. 1).

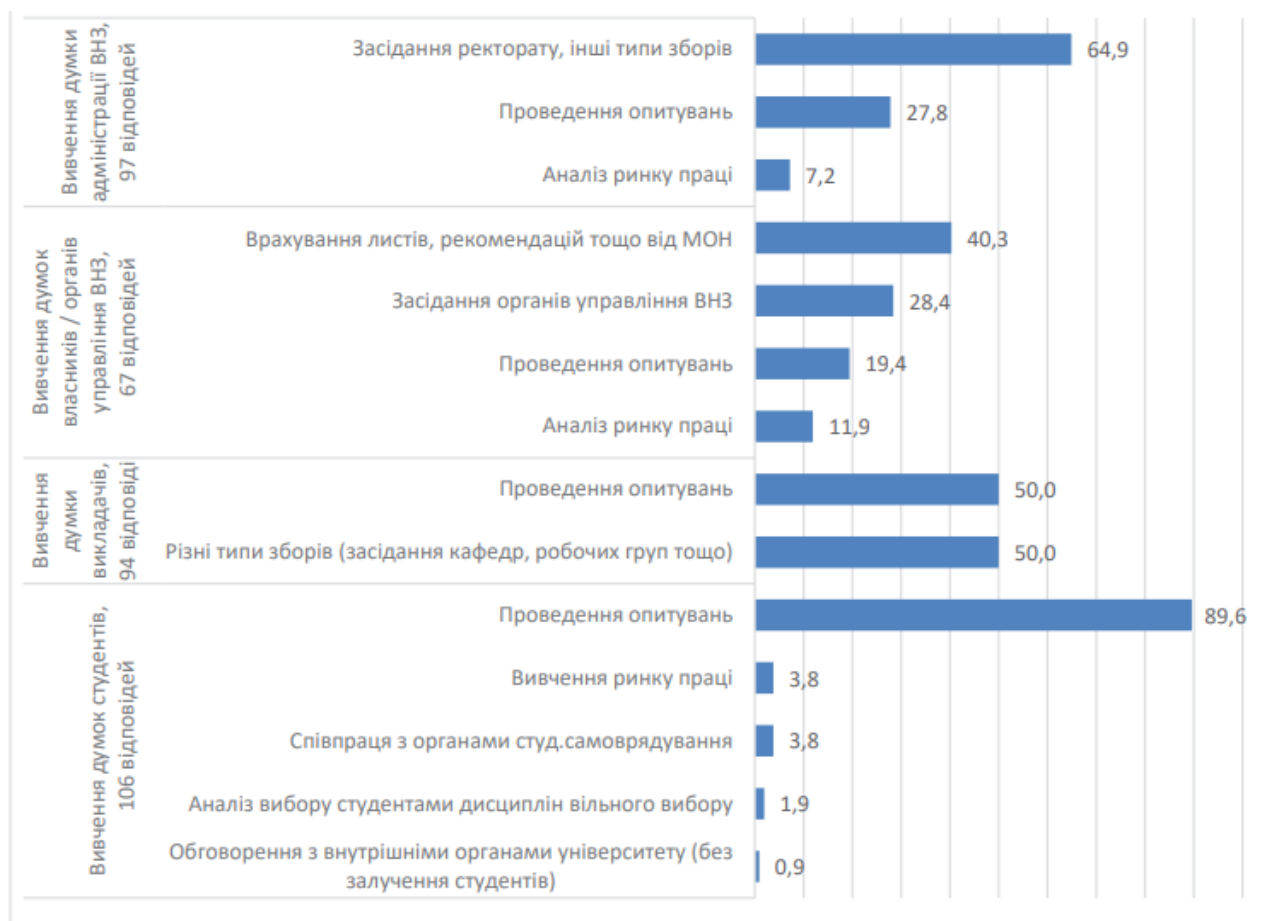

Рис. 1 – Інструменти вивчення думок «внутрішніх» стейкхолдерів щодо перегляду набору освітніх програм, %.

Відносно пріоритетності думок різних груп стейкхолдерів при перегляді набору освітніх програм, згідно з результатами враховані інтереси працедавців, адміністрації та викладачів ЗВО (більше 90%). Високими є показники врахування інтересів власників / органів управління закладу та здобувачів вищої освіти (більше 80%). Відчутно меншою мірою враховуються думки абітурієнтів та їхніх батьків (рис. 2).

6. Політика прозорості. ЗВО повинен вчасно надавати і оновлювати інформацію про свою діяльність – це також є складовою системи забезпечення якості освіти. Офіційний сайт ЗВО є найважливішою складовою політики прозорості. Важливо, щоб офіційний сайт надавав справді суттєву інформацію – зокрема, про програми, які пропонуються, їх опис, про критерії відбору на ці програми, очікувані навчальні результати і кваліфікації, застосовувані процедури викладання, навчання і оцінювання, показники успішності, навчальні можливості, доступні студентам, зокрема і щодо академічної мобільності, інформацію про працевлаштування випускників тощо.

7. Організація та забезпечення системи професійного розвитку та тренінгу викладачів,

орієнтовану на озброєння їх знаннями та вміннями застосовувати технології забезпечення та поліпшення якості. Зробити це обов'язковим компонентом практики підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників.

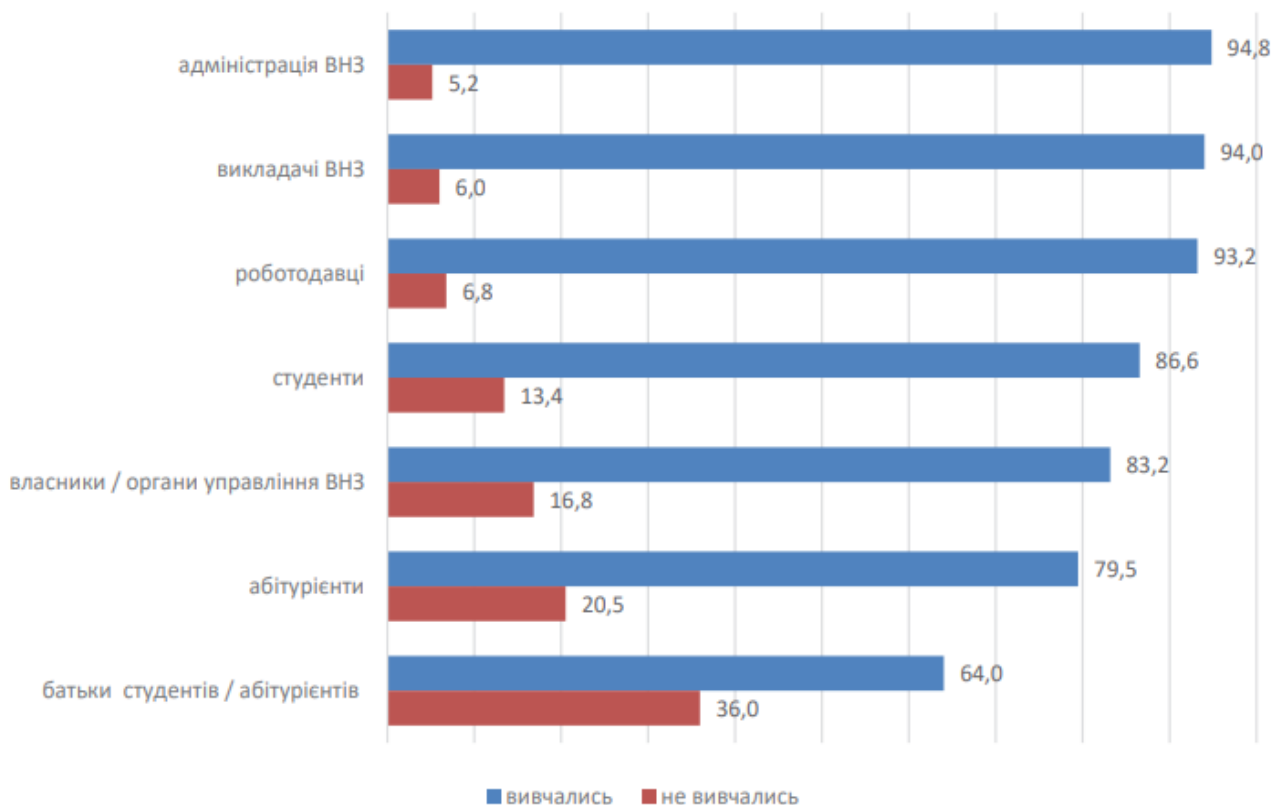

Рис. 2. – Вивчення інтересів, думок стейкхолдерів при перегляді освітніх програм, %

Таким чином, з метою підвищення якості надання освітніх послуг ЗВО необхідно:

1. Гарантувати публічність та прозорість всіх процесів забезпечення якості, зокрема, через публікацію у відкритому доступі (на веб-сайті закладу та ін.) документів (процедур, політик, інструкцій тощо), які регламентують всі стадії та форми взаємодії із закладом студентів, викладачів, дослідників тощо.

2. Використовувати якомога ширше такі інструменти зовнішнього оцінювання, як аудит, акредитацію незалежними агенціями, бенчмаркінг.

3. Покласти в основу сучасної методики підготовки принцип навчального партнерства студентів, викладачів та дослідників. Максимально скоротити ієрархічність та дистанцію у відносинах «ВНЗ – викладач – студент», зокрема, в організації навчального процесу.

4. Забезпечити постійне одержання зворотного зв'язку як від внутрішніх, так і від зовнішніх стейкхолдерів (у т.ч. у формі періодичних опитувань, анкетувань тощо).

5. Забезпечити постійне одержання зворотного зв'язку як від внутрішніх, так і від зовнішніх стейкхолдерів (у т.ч. у формі періодичних опитувань, анкетувань тощо).